SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1079

av Liza-Maria Norlin (KD)

Stärkt skydd mot valfusk

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över straffskalorna för otillbörligt verkande vid röstning och tagande av otillbörlig förmån vid röstning i syfte att skärpa straffen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och förtydliga lagstiftningen mot valfusk för att stärka skyddet för väljarens fria val och mot organiserad och systematisk otillbörlig påverkan på röstningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda politiska partiers ansvar för att förebygga och motverka valfusk samt möjligheten till proportionerliga sanktioner vid styrkta överträdelser som kan hänföras till partiorganisationen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Varje människas rätt att självständigt bestämma över sin röst är grundläggande för demokratin. Ingen ska behöva utsättas för hot, köpas eller pressas att rösta på ett visst sätt. Den som försöker manipulera röstningen angriper både den enskildes frihet och det förtroende som det demokratiska samhället vilar på.

Uppgifterna om misstänkt valfusk i samband med valet 2026 har aktualiserat frågan om lagstiftningen ger ett tillräckligt tydligt och verkningsfullt skydd. Misstankar ska utredas av rättsväsendet och skuld prövas av domstol. Samtidigt har lagstiftaren ansvar för att granska om reglerna behöver utvecklas.

Straff som motsvarar brottens allvar

Otillbörligt verkande vid röstning regleras i 17 kap. 8 § brottsbalken. Straffet för normalgraden är böter eller fängelse i högst sex månader. För grovt brott är maximistraffet fyra års fängelse. För tagande av otillbörlig förmån vid röstning är straffet böter eller fängelse i högst sex månader.

Det finns skäl att ifrågasätta om dessa straffskalor tillräckligt återspeglar allvaret i att angripa fria val. Regeringen bör därför låta se över straffskalorna i syfte att skärpa straffen. Särskild vikt bör läggas vid organiserade eller systematiska gärningar, utnyttjande av människors beroendeställning och handlingar som riskerar att få betydande påverkan på ett val.

Straffreformutredningen bedömde i SOU 2025:66 att straffskalorna i 17 kap. brottsbalken inte borde ändras inom ramen för dess översyn. Det hindrar dock inte en särskild prövning av brotten vid röstning och det skyddsintresse som de avser.

Tydligare gränser för straffbart handlande

Lagstiftningen behöver vara begriplig för väljare, partiföreträdare och dem som arbetar med val. En översyn bör pröva om brottsbeskrivningarna tillräckligt tydligt fångar dagens metoder för otillbörlig påverkan. Det gäller exempelvis röstköp, påtryckningar i beroendeförhållanden och missbruk av hjälp vid röstning eller budröstning.

Det bör också klargöras hur reglerna förhåller sig till förkryssade valsedlar och till situationer där organiserade väljartransporter kombineras med påtryckningar eller kontroll av hur någon röstar. Väljare ska kunna få praktisk hjälp att använda sin rösträtt och samtidigt vara skyddade mot att hjälpen används för att styra deras val.

Översynen bör särskilt analysera skyddet mot samordnade angrepp på röstningen, även när digitala verktyg används. Det kan exempelvis gälla avsiktligt vilseledande uppgifter om var, när eller hur man kan rösta i syfte att hindra människor från att utöva sin rösträtt. Eventuella nya bestämmelser måste avgränsas tydligt och värna yttrandefriheten och den fria politiska debatten.

Skärpta straff behöver förenas med regler som går att tillämpa. Regeringen bör därför även låta analysera rättstillämpningen och behovet av gemensam vägledning. Åklagarmyndigheten redovisade den 9 oktober 2026 att många av årets ärenden hade avslutats utan förundersökning eller efter nedläggning därför att det saknades anledning att anta att brott begåtts. Antalet anmälningar kan därför inte likställas med antalet begångna brott. En översyn måste skilja mellan bevissvårigheter och eventuella luckor eller oklarheter i lagstiftningen.

Ett tydligare ansvar för politiska partier

Politiska partier har ett särskilt ansvar för att deras valarbete respekterar väljarnas självbestämmande. Om otillåtna metoder organiseras, finansieras eller accepteras av ansvariga företrädare i en partiorganisation behöver också organisationens ansvar kunna granskas.

Regeringen bör därför utreda om partier bör omfattas av tydligare skyldigheter att förebygga och motverka valfusk. Det kan handla om utbildning av valarbetare, interna riktlinjer för väljarhjälp och rutiner för att agera på uppgifter om överträdelser. Kraven bör anpassas till verksamhetens omfattning och kunna uppfyllas även av mindre partier.

Utredningen bör också pröva möjligheten till ekonomiska sanktioner när allvarliga överträdelser kan hänföras till partiets ledning eller till styrkta brister i organisationens skyldigheter. En central fråga är vilken juridisk person som ska bära ansvaret och hur ansvaret ska fördelas mellan lokala, regionala och nationella organisationer. Det bör även analyseras hur ett sådant ansvar förhåller sig till befintliga regler om bland annat företagsbot.

Ett organisatoriskt ansvar måste bygga på tydliga rättsliga förutsättningar. Medlemskap eller kandidatur ska inte i sig vara tillräckligt för att en persons brott ska leda till en sanktion mot partiet. Sanktioner ska vara proportionerliga, vila på styrkta omständigheter och kunna prövas av domstol. Reglerna måste respektera föreningsfriheten och partiernas fria opinionsbildning.

Regeringen bör ta initiativ till en samlad översyn med denna inriktning. Väljarens rätt att rösta fritt behöver ett starkt rättsligt skydd och ett tydligt ansvar hos dem som söker väljarnas förtroende.

Liza-Maria Norlin (KD)